

Piotr MICKIEWICZ
Uniwersytet Gdański

ANATOMIA ROSYJSKIEGO IMPERIALIZMU ERY WŁADYMIRA PUTINA

Abstrakt:

W opracowaniu wyjaśniono uwarunkowania i cele imperialnej polityki Rosji w okresie sprawowania władzy przez środowisko skupione wokół Władymira Putina. Przez dwie dekady (lata 2000-2021) politykę tę określić można jako konglomerat umiejętnie prowadzonych i wzajemnie skoordynowanych przedsięwzięć polityczno-ekonomicznych, wspieranych działaniami dyplomatycznymi. Jej bezapelacyjnym sukcesem było przekonanie większości pozostałych uczestników sceny międzynarodowej o konieczności przyznania Rosji statusu gracza globalnego i aprobaty budowy przez to państwo strefy własnych wpływów. Do 2022 roku była ona konstruowana w oparciu o klasyczne zasady myślenia strategicznego, zakładające zdefiniowanie interesu narodowego, określenie żywotnych interesów państwa w ważnych dla jego funkcjonowania obszarach przedmiotowych i geograficznych oraz sposobu osiągnięcia dobrze dobranych celów operacyjnych. Proces ten został podzielony na konkretne etapy, w trakcie których osiągane były poszczególne cele, co pozwalało na wyznaczenie kolejnych, umożliwiających realizację interesu narodowego. Autor stawia tezę, że interesem narodowym Federacji Rosyjskiej jest usankcjonowanie pozycji mocarstwa globalnego, zaś żywotnymi interesami – uzyskanie instrumentów pozwalających na osiągnięcie tego celu strategicznego. Uznaje także, że w konstrukcji tej polityki adoptowano koncepcje geopolityczne autorstwa Wieniamina Siemionowa Tień-Szańskiego i Halforda Johna Mackindera, zwłaszcza tezy o roli obszaru rdzeniowego i centrów pozwalających na stworzenia niezbędnego potencjału państwa i zasadach funkcjonowania mocarstwa lądowego, oraz teorii Heartlandu wraz z wizją koniecznej ekspansji na obszary przyległe. Ekspansja ta postrzegana jest zarówno jako rozwiązanie zapewniające bezpieczeństwo kraju o znacznej rozciągłości terytorialnej, jak i instrument pozwalający na uzyskanie statusu mocarstwa oraz potencjału zdolnego do przeciwstawienia się mocarstwu morskemu (globalnemu). Opierając się na tych założeniach i koncepcjach uznano, że kolejnym etapem rosyjskiej polityki powinno być sankcjonowanie pozycji mocarstwa globalnego, co prowadzić będzie do podjęcia różnorodnych form konfrontacji ze Stanami Zjednoczonymi. Jednakże założono, że obszary i formuła tej konfrontacji zostaną wyznaczone w oparciu o racjonalną ocenę potencjału państwa rosyjskiego oraz możliwych strat jakie może przynieść taka

konfrontacja w formule niedostosowanej do realiów geopolitycznych. Trwający konflikt rosyjsko-ukraiński dowodzi, że marzenia o uzyskaniu statusu imperium stały się dla rosyjskiego przywódcy ważniejsze niż realistyczna ocena możliwości odbudowy statusu mocarstwa.

Słowa kluczowe: państwo, polityka zagraniczna, Rosja, oddziaływanie międzynarodowe, strategia.

Wstęp

Z chwilą objęcia urzędu prezydenta Federacji, Władimir Putin nadał rosyjskiej polityce wymiar globalny, ukierunkowany na odzyskanie imperialnej pozycji państwa. Istotną cechą tej koncepcji politycznej było jej utożsamienie z działaniami ukierunkowanymi na zapewnienie bezpieczeństwa państwa. Zostało ono zdefiniowane przez ekipę przejmującą władzę od Borysa Jelcyna jako konglomerat przedsięwzięć podejmowanych w wymiarze wewnętrznym i środowisku międzynarodowym¹. W polityce wewnętrznej działania te zostały skoncentrowane na odzyskaniu pełnej kontroli władz centralnych nad podmiotami administracyjnymi Federacji Rosyjskiej oraz sektorem paliwowo energetycznym². Wymiar wewnętrzny tej polityki uwzględniał także budowę tzw. *bezpiecznej przestrzeni* wokół terytorium Federacji. Cel ten miał być osiągany poprzez działania mające na celu utrzymanie wpływów politycznych lub wykreowanie sytuacji, w której państwa uznane za części tej *przestrzeni*, w swojej polityce uwzględniać będą interesy Rosji takie jak: umocnienie pozycji Rosji jako mocarstwa globalnego, budowę potencjału pozwalającego na zapobieżenie agresji militarnej, możliwość kontroli prowadzenia działalności gospodarczej i militarnej w strefie przygranicznej oraz przeciwdziałanie dezinformacji i ochrona zasobów informacyjnych (Udalov 1995, s. 61-77). Natomiast

¹ Takie założenie można odnaleźć w treściach rosyjskich dokumentów strategicznych, zwłaszcza w: Концепция внешней политики Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г, р. 4, Указ Президента РФ от 13 мая 2017 г. N 208 О Стратегии экономической безопасности Российской Федерации на период до 2030 года, р. 14, Указ Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 года N 683 О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации, р. 7, 42, 44.

² Концепция национальной безопасности Российской Федерации,

<http://nvo.ng.ru/concepts/>

2000-01-14/6_concept.html (dostęp: 10.03.2017), cz. II: Национальные интересы России.

aktywność międzynarodową sprowadzono do zdominowania określonych regionów, uznawanych za miejsca ulokowania interesów Federacji Rosyjskiej (Mękiszak 2014; Mickiewicz, red. 2018, s. 60-96). Proces ten został określony nie jako ekspansja, ale mający na celu kreowanie bezpieczeństwa Federacji, co uznać należy za formę działań specjalnych określanych mianem „maskirowka” (Mickiewicz 2021). Oceniając całokształt przyjętej w 2000 roku długofalowej koncepcji politycznej wskazać należy, że przyjęta przez skupiony wokół W. Putina establishment polityczny i siłowy koncepcja odbudowy rosyjskiej pozycji politycznej została oparta na teorii funkcjonowania mocarstwa lądowego o znacznej rozciągłości terytorialnej autorstwa Wieniamina Siemionowa Tień-Szańskiego (Семенов Тянь-Шанский 1915, s. 14, 17-18, 33; Potulski 2009) oraz założeniach Halforda Johna Mackindera odnoszących się do uwarunkowań ekspansji mocarstwa lądowego. Na jej podstawie określono regiony decydujące o statusie mocarstwa (centra wydobywania, przerobu i eksportu surowców kopalnianych) oraz wyznaczono regiony przygraniczne, które należy zdominować. Za poddane temu oddziaływaniu uznano obszary tzw. Eurazji obejmujące zlewiska mórz Bałtyckiego, Czarnego i Kaspijskiego oraz środkowoazjatyckie państwa Wspólnoty Niepodległych Państw, które Siemionow Tień-Szański określał jako regiony Ałtajski i Turkmeński³. Jego tezy wykorzystano także do uzasadnienia procesu centralizacji państwa i przejścia kontroli nad zasadniczymi sektorami gospodarki dowodząc, że taką ekspansję może prowadzić silne i sprawne państwo, właściwie wykorzystujące swój potencjał. Szczególną rolę przypisano procesowi militaryzacji państwa wskazując, że wydzielone obszary strategiczne - ze względów bezpieczeństwa - muszą wypełniać także funkcję obronną oraz umożliwić zdominowanie wskazanych regionów przygranicznych.

Przyjęta przez rosyjski establishment polityczny teza, iż proces odbudowy pozycji globalnej państwa jest determinowany przez możliwości ponownego usankcjonowania się w regionach przygranicznych, określił także rolę Stanów Zjednoczonych i Sojuszu Północnoatlantyckiego w rosyjskiej polityce. Ich polityka prowadzona w

³ Zapisy takie znalazły się między innymi w: Военная доктрина Российской Федерации Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 21 апреля 2000, Cz. II р. 19-15, Cz. III.р. 7-8, Концепция внешней политики Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации В.В. Путиным 12 февраля 2013 г. , пункт IV подр. 42, 46, 48 е, 49, 51, 52, 53, 67.

rejonach ulokowania rosyjskich interesów uzasadniała tezę o obronnym charakterze ekspansji polityczno-militarnej, co ukazano w Tabeli 1.

Tab. 1. Zasadnicze decyzje polityczno-militarne integrujące państwa Eurazji podjęte w latach 1999-2008

Przedsięwzięcie polityczne	Przedsięwzięcia militarne	
2000 - Powołanie Euroazjatyckiego Stowarzyszenia Gospodarczego (Organizacja zastąpiona w 2015 r. przez Euroazjatycką Unię Gospodarczą) Uczestnicy: Rosja, Białoruś, Kazachstan, Kirgizja, Tadżykistan Obserwatorzy: Armenia, Mołdawia,	Tadżykistan	1999 - porozumienie o stacjonowaniu wojsk rosyjskich w celu ochrony zewnętrznej granicy WNP (granicy tadżycko-afgańskiej). 2005 – budowa eksterytorialnej bazy łączności kosmicznej
2001 - Przekształcenie Szanghajskiej Piątki w Szanghajską Organizację Współpracy ⁴ Uczestnicy: Rosja, ChRL, Kazachstan, Kirgizja, Tadżykistan	Azerbejdżan	2002 – usytuowanie w tym państwie (radar w bazie Gabalińsk) elementu systemu obrony przeciwrakietowej
2004 - Przystąpienie do Środkowoazjatyckiej Organizacji Współpracy (W 2006 r. organizacja została scalona z ESG) Uczestnicy: Kazachstan, Kirgizja, Tadżykistan	Kirgizja	2003 – rozmieszczenie na terytorium tego państwa (baza Kant) wydzielonego z sił armii rosyjskiej komponentu powietrznych Kolektywnych Sił Szybkiego Reagowania
2004 - Przystąpienie do Stowarzyszenia Środkowoazjatyckiego Uczestnicy: Kazachstan, Kirgizja, Tadżykistan, Uzbekistan	Osetia Południowa	2008 - (do wybuchu wojny rosyjsko-gruzyńskiej) - rozmieszczenie na mocy umowy z władzami separatystycznymi 5000 żołnierzy oraz funkcjonariuszy wojsk ochrony pogranicza „w celu wspólnej obrony i ochrony granicy”

Źródło: oprac. własne

Natomiast ocena tzw. *atrakcyjności polityczno-gospodarczej* i potencjału militarnego USA doprowadziła rosyjskich liderów do konkluzji, że jedyną możliwą formą rywalizacji jest podjęcie działań zmierzających do swoistego „wypychania” Stanów Zjednoczonych z eurazjatyckich regionów ulokowania rosyjskich interesów metodami polityczno-gospodarczymi oraz polityczno-militarnymi. Działania te,

⁴ Działania te prowadzone są we współpracy z Chinami, ale rola państw środkowoazjatyckich jest istotna. Organizacja ma wymiar regionalny, a ważnym obszarem jej aktywności jest kwestia bezpieczeństwa regionalnego. Rosja podejmowała próby przekształcenia jej w organizację polityczno-wojskową.

zgodnie z zasadniczymi założeniami rosyjskiej myśli strategicznej rozłożono na etapy i prowadzono w ramach skoordynowanych przedsięwzięć politycznych, gospodarczych oraz militarnych. W ich ramach podjęto działania:

- zmierzające do uzyskania możliwości osiągania interesów państwa w regionach ich ulokowania (etap I),
- uzyskania wpływu na kształt globalnych procesów polityczno-gospodarczych (etap II)
- usankcjonowania pozycji mocarstwa globalnego przy wykorzystaniu ekspansji energetycznej wspierającej potencjał militarny (etap III) (*Rosyjska myśl...*, 2020, s. 133-156).

Założono, że obszar niezbędnej dominacji obejmować powinien terytoria Europy Wschodniej (Środkowo-Wschodniej i Południowo-Wschodniej), Ocean Arktyczny oraz zlewiska mórz Bałtyckiego, Czarnego i Kaspijskiego. Specyficznie określono regiony Dalekiego Wschodu i Azji Południowo-Wschodniej uznając, że powinny one pozostać w sferze rosyjskich wpływów. Plan ich wiązania ekonomiczno-politycznego miał jednak zostać osiągnięty w procesie korelacji rosyjskich i chińskich interesów regionalnych. Instrumentami wykorzystywanymi do tworzenia tej wspólnoty interesów stały się - dokonywana przy chińskiej akceptacji - polityka uzależniania energetycznego wybranych państw, prowadzenie gamy przedsięwzięć mających na celu niwelowanie możliwości gospodarczej i politycznej obecności USA w Azji Środkowej oraz specyficzne zdefiniowanie zagrożenia bezpieczeństwa, w postaci tezy o konieczności obrony państwa przed potencjalnym atakiem ze strony mocarstw morskich (USA i - traktowanej jako jego państwo satelickie o statusie regionalnego mocarstwa morskiego - Wielką Brytanię) (*Rosyjska myśl...*, 2020, s. 162-163).

Opracowana w pierwszych latach XXI wieku długofalowa koncepcja odbudowy imperialnej pozycji Rosji została więc skoncentrowana na pięciu obszarach, wobec których prowadzona jest, wzajemnie skoordynowana polityka regionalna. Założonym celem oddziaływania wobec tzw. "bliskiej zagranicy", postrzeganym oficjalnie w kategoriach budowy bezpiecznego otoczenia wokół własnych granic, jest gospodarczo-polityczne zwasalizowanie części państw przygranicznych (Białoruś, Armenia, Kazachstan, Kirgizja i Turkmenia) oraz związanie, również instrumentami gospodarczo-politycznymi, wybijających się na suwerenność krajów regionu (Ukraina, Uzbekistan, Tadżykistan). Sposób oddziaływania na te państwa uzależniony był od kształtu sytuacji regionalnej, wewnętrznej w tych państwach oraz

aktualnych interesów Rosji. Na obszarze Europy wyselekcjonowano natomiast trzy grupy państw. Ich rolę w rosyjskiej polityce określał zakres możliwej współpracy gospodarczej oraz oddziaływania na politykę europejską, zwłaszcza w odniesieniu do kształtu ładu międzynarodowego pierwszej połowy XXI wieku. Do grupy państw o znaczeniu strategicznym dla rosyjskiej polityki zaliczono Republikę Federalną Niemiec, Francję, Holandię i Włochy. Za kraje możliwej kooperacji uznano Austrię, Hiszpanię oraz Belgię. Natomiast szczególną rolę przyznano Wielkiej Brytanii, dążąc do osłabienia jej więzi politycznych z USA poprzez kierowanie do tego państwa szerokiej oferty kooperacji gospodarczej, podejmowanej zarówno przez firmy znajdujące się pod kontrolą państwa jak i oligarchów związanych z władzami Federacji.

Podobne rozwiązanie zastosowano w ocenie możliwości oddziaływania w regionie Europy Wschodniej. Kraje tego obszaru postrzegane są przy uwzględnieniu faktu ich przynależności do NATO oraz w kontekście możliwości uwzględniania w ich polityce rosyjskich interesów strategicznych. Zastosowany podział to wyselekcjonowanie potencjalnych partnerów polityczno-gospodarczych oraz państw skoncentrowanych na kooperacji z USA, do jakich zaliczono Polskę, Rumunię, Litwę, Łotwę oraz Estonię. Taki sam podział zastosowano w odniesieniu do państw azjatyckich, wśród których wyróżniono potencjalnych sojuszników lub przynajmniej partnerów gospodarczo-politycznych (ChRL, India, Iran) oraz państwa, na politykę których niezbędne jest posiadanie możliwości oddziaływania (Korea Płd., Japonia). W regionie Bliskiego Wschodu za strategicznego partnera uznano Syrię, a w późniejszym okresie Turcję. Podjęto także próbę usankcjonowania obecności w basenie Zatoki Perskiej, ale celem jest ograniczenie amerykańskiej pozycji w obszarze Zachodniego Oceanu Indyjskiego (Mickiewicz 2022, s. 163-164, 204-206).

Proces dominowania „strefy buforowej”

Praktyczna realizacja polityki uzależniania obszarów przygranicznych została podjęta po roku 2004, czyli po etapie przejmowania pełnej kontroli nad władzami poszczególnych podmiotów Federacji oraz sektorem paliwowo-energetycznym. Wykorzystując proces poszerzania Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej działaniom tym nadano formułę przedsięwzięć ochronnych, a nie ekspansji. Zastosowana forma narracji sprowadzona została do tezy, iż są to działania mające na celu stworzenie bezpiecznej przestrzeni wokół

granic Federacji. Jej zakres to trzy równoległe prowadzone procesy: integracji rosyjskiego społeczeństwa z obozem władzy, odbudowa poczucia wspólnotowości w społeczeństwach byłych sowieckich republik oraz wiązania polityczno-gospodarczego wybranych państw obszaru Eurazji poprzez politykę eksportu surowców kopalnianych. Działania prowadzone w odniesieniu do własnego społeczeństwa miały na celu jego zintegrowanie z polityką państwa, co osiągnięto poprzez zaproponowanie atrakcyjnego dziedzictwa historycznego. Przedsięwzięcia te zostały równocześnie wykorzystane jako instrument dla procesu tworzenia ofert integracyjnych dla państw Wspólnoty Niepodległych Państw i ich społeczeństw. Tworzony mit *Wielkiej Rosji, Matki Narodów*, pielęgnowanie tradycji *Wielkiej Wojny Ojczyźnianej* i czynu zbrojnego żołnierzy - zwycięzców II wojny światowej oraz silnej władzy, kierującej się interesem państwa i dbającej o bezpieczeństwo obywateli, stały się ważnym elementem oddziaływania politycznego. Natomiast - sukcesywnie po roku 2002 - zasadniczym celem strategicznym było doprowadzenie do sytuacji, w której funkcjonujące w tym obszarze państwa uwzględniały w swej polityce interesy Rosji. Taki cel wynikał - w ograniczonym, ale istotnym stopniu - z przekonania, iż pierwsza faza rozszerzenia NATO (1999 r.) została przeprowadzona tylko z częściowym poszanowaniem rosyjskich interesów (Babicz 2009, s. 19-23; Łoś-Nowak 2012). Istotnym elementem tej polityki była polityczno-militarna reakcja na przeobrażenia sytuacji politycznej w strefie „bliskiej zagranicy” i regionach usytuowania interesów strategicznych tego państwa. Przyjęła ona postać wsparcia prorosyjskiego reżimu (Syria, Białoruś, Kazachstan) lub presji polityczno-militarnej (Gruzja, Ukraina) przy równoczesnym oddziaływaniu na otoczenie międzynarodowe. Jego celem było osiągnięcie aprobaty dla rosyjskich działań, uzyskiwanej między innymi poprzez umiejętne działania dyplomatyczne i propagandowe. Ich formuła i zakres zostały oparte na doświadczeniach wyniesionych z wojny rosyjsko-gruzińskiej (7-16.08.2008 r.). Wykorzystując fakt, iż to armia gruzińska jako pierwsza podjęła działania stricte militarne Rosjanie przedstawili własną interpretację przyczyn jego zaistnienia, która została zaakceptowana przez społeczność międzynarodową (Niedziółka 2008; Dziuba 2009). Stała się ona punktem wyjścia dla międzynarodowych inicjatyw pokojowych, w zasadzie zbieżnych z rosyjskimi oczekiwaniami⁵. Politycznym sukcesem

⁵ Zaproponowane przez europejskich negocjatorów (prezydenta Francji Nicolasa Sarkozy'ego oraz przewodniczącego OBWE Alexandra Stubby) propozycje sprowadzały się

w wymiarze regionalnym było usankcjonowanie statusu obydwu separatystycznych republik, chociaż Gruzji udało się zablokować proces uzyskania przez nie suwerenności politycznej. Natomiast za sukces strategiczny uznać należy ograniczenie możliwości amerykańskiego oddziaływania w obszarze kaspijsko-czarnomorskim i faktyczne zablokowanie gruzińskich aspiracji do członkostwa w Pakcie Północnoatlantyckim. Cel ten został uzyskany przez stworzenie wizerunku Gruzji jako państwa-agresora, co spowodowało także jego wyizolowanie z regionalnej kooperacji politycznej. Działania te doprowadziły do osłabienia związków tego państwa z Iranem i Kazachstanem, co pozwoliło na całkowite zablokowanie koncepcji przesyłu surowców energetycznych z basenu Morza Kaspijskiego do Europy. Sukces tej polityki był także efektem równoległe prowadzonych działań skierowanych do władz Chin, Iranu i Turcji oraz ograniczenia zakresu kooperacji z Turkmenią, Uzbekistanem oraz Indią.

Wskazując na istotną rolę Gruzji w rosyjskiej polityce podporządkowywania państw strefy buforowej podkreślić należy, że w koncepcji tej szczególną rolę odgrywają państwa Azji Centralnej, zwłaszcza Kazachstan. Jego status wynika zarówno ze strategicznego położenia jako szlaku tranzytowego oraz kraju, mogącego współkreować politykę w regionie. Istotną rolę odgrywają także kazachskie złoża surowców energetycznych i potencjalne możliwości ich eksportu. Z tego względu wojna z Gruzją została wykorzystana także do ograniczenia możliwości przesyłowych przez gruzińskie terytorium do Turcji. W zamian Kazachstan został włączony do dalekowschodnich projektów budowy systemów przesyłowych i uzyskał możliwości eksportu do Chin. Rozwiązanie to pozwoliło także na zwasalizowanie Tadżykistanu, Turkmenii i Uzbekistanu, dokonane poprzez inwestycje gospodarcze (w kooperacji z Chinami) oraz kooperację obronną, formalnie o charakterze antyterrorystycznym, ale w praktyce sprowadzoną do wsparcia rządzących w nich reżimów. Rozwiązanie to umożliwiło także uzyskanie kontroli nad formułą polityki eksportowej surowców kopalnianych oraz usankcjonowanie pozycji rosyjskiego kompleksu wydobywczego w regionie.

do zobowiązania się stron do niestosowania siły i trwałego zakończenia działań wojennych (powrót sił gruzińskich do stałych miejsc dyslokacji i równoczesne wycofanie zgrupowań rosyjskich na linie sprzed rozpoczęcia działań bojowych), ale z równoczesnym poszerzeniem mandatu stacjonujących w Abchazji i Osetii Południowej sił rozjemczych (wyłącznie rosyjskich) do stosowania dodatkowych środków bezpieczeństwa oraz uznanie za niezbędne podjęcie międzynarodowej debaty o statusie tych prowincji.

Drugi etap ekspansji na obszar „bliskiej zagranicy” nastąpił po „powrocie” Władymira Putina na funkcję Prezydenta Federacji (7 maja 2012 r.). Okres prezydentury Dmitrija Miedwediewa - także w wyniku konsekwencji kryzysu gospodarczego - został bowiem wykorzystany do przeobrażeń gospodarczych oraz budowy wizerunku Rosji jako atrakcyjnego partnera gospodarczego, zwłaszcza dla Unii Europejskiej. Cele na kolejną kadencję prezydencką W. Putina określone zostały w *Koncepcji polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej* z 12 lutego 2013 roku⁶. Ponownie wykorzystano narrację o konieczności zwiększenia poziomu bezpieczeństwa Federacji, uzyskiwanego także poprzez kreowanie ładu międzynarodowego⁷. W dokumencie tym określono także geograficzny obszar koncentracji rosyjskiej polityki (Eurazja, kraje Wspólnoty Niepodległych Państw)⁸ oraz jej cele strategiczne. Za takowe uznano:

- utworzenie Unii Eurazjatyckiej, traktowane jako cel priorytetowy, umożliwiający *związanie gospodarcze* państw Azji Centralnej, ostateczne ukształtowanie tzw. bezpiecznej przestrzeni wokół granic Federacji oraz środki pozwalający na zniwelowanie możliwości rozprzestrzenienia się zagrożeń bezpieczeństwa i destabilizacji sytuacji w Azji Środkowej i na Kaukazie;
- rozwiązaniu - zgodnie z rosyjskimi interesami - sytuacji konfliktogennych w zlewisku mórz Czarnego i Kaspijskiego, zwłaszcza Naddniestrza, Górnego Karabachu oraz Osetii Południowej i Abchazji;
- prowadzenie wszechstronnej współpracy z partnerami w regionie czarnomorsko-kaspijskim, w oparciu o zasady wypracowane w statucie Organizacji Współpracy Gospodarczej Państw Morza Czarnego, w tym normalizacja stosunków z Gruzją ale na warunkach określonych przez Rosję;
- stworzenie sytuacji wymagającej od Ukrainy konieczności podjęcia współpracy z Rosją - docelowo - pogłębiającymi zakres

⁶ *Koncepcja polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej*. Zatwierdzona przez Prezydenta Federacji Rosyjskiej W. Putina 12 lutego 2013 r. punkt I.4 podp. b, c, d, punkt II.9, punkt III.32, punkt. IV. http://gdansk.mid.ru/web/gdansk_pl/koncepcja-polityki-zagranicznej-federacji-rosyjskiej.

⁷ A. Smirnow, W. Radajew, *Prezydent Putin: termin trzeci, rok pierwszy*, Sputnik, https://pl.sputniknews.com/polish.ruvr.ru/2013_03_04/Prezydent-Putin-termin-trzeci-rok-pierwszy.

⁸ Natomiast aktywność wobec Europy, została skoncentrowana na kwestii poszerzania zakresu współpracy z wybranymi państwami Unii Europejskiej.

procesów integracyjnych w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw.

Cechą szczególną podjętej po roku 2012 polityki wobec „bliskiej zagranicy” było włączenie do niej regionu Bałkanów. Uznano, że wobec przeobrażeń infrastrukturalnych przekształcających ten obszar w swoisty węzeł transportowy dla dostawy nośników energii należy uznać go za region strategiczny⁹. Tym samym, ukształtowany na początku drugiej dekady obszar rosyjskiej „bliskiej zagranicy” i dominacji objął terytoria wyznaczone przez Ocean Arktyczny¹⁰, północną część Pacyfiku¹¹, morza Bałtyckie, Czarne, Kaspijskie oraz wschodnią część Morza Śródziemnego (do Włoch). Za cel polityki bałtyckiej uznano takie ukształtowanie relacji z europejskimi partnerami strategicznymi, które pozwolić miało na zniwelowanie jakichkolwiek form prowadzenia antyrosyjskich działań przez kraje bałtyckie (Mickiewicz 2015a, s. 57-60 i 63-68). Region śródziemnomorski miał stać się obszarem „strategicznej stabilności”¹² traktowanej także jako element polityki czarnomorskiej. Ta natomiast została równolegle skorelowana z polityką kaspijską. Wspólną cechą polityk czarnomorskiej i kaspijskiej jest przyjęta jako aksjomat konieczność polityczno-gospodarczego podporządkowania państw regionu, ewentualnie wykreowanie sytuacji pozwalającej na ich faktyczną wasalizację. Umożliwić to miało także ograniczenie regionalnej roli USA na obszarze zlewiska mórz Czarnego i Kaspijskiego oraz – docelowo w regionie Zatoki Perskiej. Za środek umożliwiający osiągnięcie tego celu uznano podjęcie bilateralnej współpracy z państwami rywalizującymi o status regionalnego mocarstwa (Iran, Turcja, Arabia Saudyjska) i jej wykorzystanie do budowy układów wielostronnych (obecnie trójstronnych) - Rosja, Azerbejdżan, Turcja oraz Rosja, Azerbejdżan, Iran. Trzecią formą aktywności jest próba narzucenia państwom regionu rozwiązania w postaci uznania, iż kwestie sporne powinny być rozwiązywane na drodze politycznej przez jego strony, bez udziału graczy zewnętrznych. Demonstracyjnie zasadę taką zastosowano w kwestii rozwiązania sporu o delimitację Morza

⁹ *Koncepcja...* op. cit., punkt IV podpunkty 42, 46, 48 e, 49, 51, 52, 53, 67.

¹⁰ Pas od Półwyspu Labrador, poprzez Grenlandię, Islandię, Wielką Brytanię, aż po Morze Czukockie.

¹¹ Morza Beringa, Ochockie, Japońskie, Żółte i Wschodniochińskie.

¹² Pod tym pojęciem ukryto cel jakim było ograniczenie, wielkości amerykańskiego potencjału sił morskich, który może stacjonować w portach śródziemnomorskich oraz docelowe uzyskanie możliwości stałego bazowania rosyjskiej floty w portach centralnej części Morza Śródziemnego.

Kaspijskiego. W praktyce osiągnięte porozumienie to rezygnacja przez Rosję z osiągniętej dominacji nad zasobami nieożywionymi tego akwenu na rzecz ograniczenia aktywności graczy zewnętrznych.

Zakres ekspansji europejskiej

W założeniach rosyjskiej polityki ekspansja na obszar Europy miała przyjąć formułę działań gospodarczych, uzależniających poszczególne państwa od skali importu nośników energii. Wyjątkiem w tej polityce były dwa regiony, czarnomorsko-śródziemnomorski i bałtycki. Specyfika znaczenia Morza Czarnego w rosyjskiej polityce to postrzeganie jego roli gospodarczo-politycznej i stricte militarnej. W tej pierwszej formule nie stanowi on wyodrębnionego regionu i jest określany jako region kaspijsko-czarnomorski, chociaż zasadnym jest włączenie do niego strategicznego zlewiska wschodniej części Morza Śródziemnego. Jest także kształtowana przez formy aktywności państw tego obszaru w odniesieniu do poszerzania możliwości eksportowych, zwłaszcza z wykorzystaniem terytorium Turcji oraz zakres kooperacji państw basenu Morza Śródziemnego¹³. Uwarunkowania te, a zwłaszcza antyturecki wymiar współpracy państw wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego powodują, że istotnym celem strategicznym jest stworzenie układu powiązań polityczno-gospodarczych z Ankarą. Przyjętą koncepcją działań wobec pierwszego z tych państw jest próba uzależnienia energetycznego (inwestycje zwiększające tranzytową rolę gazociągu *Turk Stream*¹⁴ oraz budowa elektrowni jądrowej)¹⁵. Samo zlewisko Morza Czarnego jest traktowane jako obszar pozwalający na utrzymanie kontroli nad środkowoazjatyckimi zasobami surowcowymi,

¹³ Jest to współpraca Grecji, Republiki Cypru, Izraela i Egiptu. Pierwszym jej etapem była, podjęta w 2013 roku, budowa podmorskiego kabla energetycznego i wspólne poszukiwania złóż gazu ziemnego w ich strefach EEZ. Obecnie sztandarowym projektem jest projekt gazociągu *East Med-Posejdon*, przeprowadzony z pół Izraela i Cypru przez Kretę, Grecję kontynentalną do Włoch.

¹⁴ Gazociąg *Turk Stream* to system przesyłowy, którym od stycznia 2020 r. eksportowany jest surowiec z Rosji do Bułgarii, Grecji i Macedonii Północnej, a docelowo gaz miał być dostarczany także do Serbii, Węgier, Austrii oraz Rumunii. Sankcje UE ograniczyły możliwość realizacji tej koncepcji.

¹⁵ Inwestycje *Rosatomu* zakładają tzw. pełną obsługę projektu, czyli zaprojektowanie, budowę, bieżącą obsługę w trakcie eksploatacji oraz utylizację odpadów i ewentualnie demontaż obiektu. *De facto* sprawuje on pełną kontrolę nad funkcjonowaniem elektrowni. Zależność ta jest dodatkowo pogłębianą przejęciem przez Rosję procesu kształcenia kadr państwa, kontroli miejsca inwestycji oraz narzucanego umową o budowie obiektu obowiązku pracy pod nadzorem rosyjskich ekspertów. Turecki projekt to cztery bloki gwarantujące produkcję energii elektrycznej na poziomie 10% zapotrzebowania.

a także na uzyskanie wpływu na kształt sytuacji w Europie Południowo-Wschodniej, wschodniej i południowej części Morza Śródziemnego oraz możliwość angażowania się w procesy gospodarczo-polityczne na Bliskim Wschodzie. Tradycyjnie panowanie na tym akwenie uznawane jest za wyznacznik rosyjskiej pozycji politycznej, co zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2. Cele polityki czarnomorskiej Rosji

Wariant minimum	Wariant realny (realizowany)	Wariant maksimum
<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie możliwości prowadzenia nieskrępowanej wymiany handlowej szlakami lądowymi i morskimi z Morza Czarnego na Śródziemne • uzyskanie możliwości budowy systemu transportu surowców energetycznych przez Turcję i Grecję • niedopuszczenie do wykorzystania akwenów czarnomorskiego i śródziemnomorskiego do transportu kaspijskich surowców energetycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • niedopuszczenie do ograniczenia supremacji Rosji w akwenie Morza Czarnego • akceptacja przez Turcję oczekiwanej formuły korzystania z przejścia morskiego na Morze Śródziemne • „wypchnięcie” UE z zachodniej części Morza Czarnego • blokada Gruzji jako gracza czarnomorskiego, zwłaszcza jako alternatywnej trasy transportu nośników energii • zwiększenie wpływów w regionie Morza Śródziemnego i możliwości kontroli szlaków żeglugowych 	<ul style="list-style-type: none"> • nadanie Morzu Czarnemu statusu „morza wewnętrznego” Federacji Rosyjskiej • zdominowanie północnej części Lewantu • uzyskanie statusu ważnego gracza śródziemnomorskiego • zagwarantowanie adekwatnej obecności sił morskich na Atlantyku i Morzu Śródziemnym

Źródło: Mickiewicz 2016, s. 75.

Możliwość przełamania tego monopolu w północnej części akwenu, traktowana jest jako istotne zagrożenie suwerenności państwa. Założenie, że jedynym realnym graczem, który może podjąć taką próbę są Stany Zjednoczone (NATO), określiło formułę rosyjskiej polityki czarnomorsko-śródziemnomorskiej. Poszerzyły ją rosyjskie koncepcje odnoszące się do możliwości militarnego wykorzystania tego regionu. Rosyjscy stratedzy wojskowi uznali, że wyprowadzony z terytorium

Gruzji, Ukrainy lub samego akwenu Morza Czarnego atak na terytorium Federacji pomiędzy morzami Azowskim i Kaspijskim do ujścia rzek Don i Wołga umożliwia odcięcie Kaukazu jak i dotarcie do rosyjskich centrów gospodarczych. Przyjętym rozwiązaniem niwelującym to zagrożenie jest kontrola terytorium Gruzji i Ukrainy oraz budowa strefy antydoświadczalnej oparciu o tzw. Twierdze, którymi są Półwysep Krymski (Sewastopol) oraz syryjska Latakia. Utrzymanie funkcji twierdz przez obydwie bazy wojskowe wymaga jednak wzmocnienia ich autonomiczności. W przypadku Półwyspu Krymskiego za zagrożenia dla funkcjonowania Twierdzy uznano możliwość jego odłączenia od zasobów umożliwiających funkcjonowanie (woda, żywność, energia elektryczna) oraz okrążenia poprzez skoordynowany atak sił ukraińskich z baz w Odessie oraz sił rozlokowanych wzdłuż zachodniej linii brzegowej Morza Azowskiego. Funkcjonowanie Twierdzy Latakia jest natomiast warunkowane utrzymaniem władzy w Syrii przez reżim Baszszara al Assada. W obydwu przypadkach uznano, że utrzymanie roli Twierdz jest celem strategicznym i osiąganym bez względu na koszty polityczne. Formą jego osiągnięcia jest także polityka wymuszania na innych graczach międzynarodowych rezygnacji z angażowania się w politykę czarnomorską. Zasadniczym instrumentem oddziaływania jest kreowanie rozbieżnych postaw poszczególnych państw członkowskich NATO i UE, dokonywane poprzez ofertę atrakcyjnej gospodarczo formuły kooperacji kierowanej do wybranych państw¹⁶. Podobną w formie politykę Rosja prowadzi wobec państw Bałkanów Zachodnich, dążąc do poszerzenia strefy lokowania interesów.

W przeciwieństwie do Morza Czarnego zasadniczym założeniem strategicznym w odniesieniu do regionu bałtyckiego jest teza, iż akwen ten ma być przede wszystkim szlakiem prowadzenia wymiany handlowej, najlepiej w koncepcji wywodzącej się z myśli Iwana Groźnego (Chiny-Europa). W rosyjskim rozumieniu proces ten powinien być prowadzony pod auspicjami (kontrolą) państwa rosyjskiego, a przynajmniej przy poszanowaniu rosyjskich interesów. Natomiast stan stosunków polityczno-gospodarczych w regionie ma niwelować prawdopodobieństwo zakłócenia możliwości prowadzenia tej wymiany towarowej. Z tego względu zdecydowano się na budowę pomostu transportowego łączącego Rosję¹⁷ z najważniejszymi partnerami

¹⁶ Takie propozycje kierowano między innymi do Grecji, Włoch czy Hiszpanii.

¹⁷ Tzw. Autostrady Morskie łączące Sassnitz-Mukran i Rostock z rosyjskimi portami Zatoki Fińskiej.

handlowymi oraz politykę wykorzystywania możliwości przeładunkowych w portach Estonii i Łotwy¹⁸. Politykę tę zarzucono w roku 2017, niejako w reakcji na zmiany w globalnym układzie sił wynikającym z wprowadzenia na światowe rynki amerykańskiego gazu skroplonego. W nowej formule rywalizacji z USA Bałtyk został uznany za akwen strategiczny¹⁹, a jego rola jest postrzegana w dwóch kontekstach. W ramach rywalizacji arktycznej jest on postrzegany łącznie z morzami Norweskim i Północnym. Natomiast drugi kontekst rosyjskiej polityki bałtyckiej to próba wykorzystania akwenów mórz Bałtyckiego i Północnego do kontrolowanej eskalacji napięcia i rywalizacji zastępczej ze Stanami Zjednoczonymi. Początkowo w rosyjskiej polityce działania te przybrały postać kreowania napięcia w regionach zastępczych (Mickiewicz 2015b, s. 57-70), której celem było ograniczenie amerykańskiej dominacji na akwenach środkowego i północnego Atlantyku. Po roku 2019 cel polityki bałtyckiej został zmodyfikowany i zakładał rozbicie spójności polityczno-gospodarczej regionu bałtyckiego także poprzez kreowanie napięcia polityczno-militarnego poprzez prowokowanie incydentów w międzynarodowej przestrzeni morskiej i powietrznej. Zaś scenariuszem alternatywnym, traktowanym jako pokaz siły było demonstrowanie zdolności do przejęcia kontroli nad akwenem Morza Bałtyckiego, także przy użyciu instrumentarium militarnego. Poprzedzona znacznym ograniczeniem dostaw gazu do UE rosyjska agresja na Ukrainę spowodowała znaczne zmiany w bałtyckich realiach politycznych.

Potencjalne konsekwencje wojny z Ukrainą dla putinowskiej wizji imperialnej Rosji

Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu cele strategiczne i sposób realizacji polityki odzyskiwania rangi gracza globalnego, wynikały bezpośrednio z założeń rosyjskich dokumentów strategicznych

¹⁸ Do roku 2015 przez porty Estonii, Łotwy i - w mniejszym stopniu - Litwy transportowano ponad 80% surowców energetycznych dostarczanych na rynek europejski.

¹⁹ Przyjęte na przestrzeni lat 2016-2019 cele strategiczne i plany ich osiągnięcia zostały zawarte w trzech dokumentach: *Strategii bezpieczeństwa ekonomicznego do 2030 roku*, *Doktrynie bezpieczeństwa energetycznego* oraz Federalnym Programie Światowy Ocean na lata 2016-2032. Zob. Указ Президента Российской Федерации от 13.05.2017 г. № 208 О Стратегии экономической безопасности Российской Федерации на период до 2030 года, <http://kremlin.ru/acts/bank/41921>, Указ Президента Российской Федерации от 13.05.2019 г. № 216 О Обутверждении Доктрины энергетической безопасности Российской Федерации, <https://minenergo.gov.ru/node/14766>

opracowanych w ciągu dwóch dekad XXI wieku. Imperialna w swym wymiarze polityka rosyjska była także - w znacznej mierze - akceptowana przez głównych graczy międzynarodowych. Zaakceptowali oni fakt budowy nowej strefy rosyjskich wpływów, prawo do kreowania sytuacji polityczno-gospodarczej w obszarach ulokowania interesów tego państwa, a próbowali także przypadki ewidentnego łamania prawa międzynarodowego. Rosja pod przywództwem Władymira Putina sukcesywnie powracała do statusu imperium, chociaż pozycja ta wynikała bardziej z przyznanej jej przez głównych graczy globalnych roli supermocarstwa energetycznego i niechęci do wywoływania globalnego kryzysu politycznego. Kierując się realistyczną oceną efektywności rosyjskiej strategii sukcesywnego odbudowywania własnej pozycji politycznej, trudno wskazać racjonalne powody agresji na terytorium Ukrainy. Nieuzasadnionym wydaje się przyjęcie tezy, iż za prymat uznano zwiększenie potencjału militarnego Twierdzy Krym kosztem wywołania regionalnego kryzysu politycznego. Zwłaszcza, że rywal polityczny - za jakiego uznaje się w Rosji USA - uznał, iż obszarem jego aktywności powinien być Zachodni Ocean Indyjski i - szerzej - region Indo-Pacyfiku. Niezrozumiałe jest także wykreowanie stanu zagrożenia dla grupy państw prowadzących spolegliwą wobec rosyjskich interesów politykę regionalną i globalną, czyli kraje Unii Europejskiej. Skala szantażu energetycznego przełomu 2021/2022 roku uświadomiła bowiem politykom europejskim konieczność dokonania głębszej dywersyfikacji dostawców nośników energii i ograniczenia skali importu od - uznawanego do tej pory - za najbardziej stabilnego ich eksportera. Inną konsekwencją prowadzonej w 2022 roku rosyjskiej polityki jest zwiększenie skali obecności sił NATO w regionach przygranicznych i posiadanych zdolności obronnych. Rosja nieodwracalnie i bez względu na rozwój sytuacji w konflikcie rosyjsko-ukraińskim, traci możliwość osiągnięcia planu maksimum, jaki starano się realizować od 2004 roku. Bałtyk przestaje być akwenem kooperacji gospodarczej i miejscem ekspansji energetycznej na obszar UE. Wschodnia flanką NATO staje się sukcesywnie obszarem zmilitaryzowanym oraz regionem uznanym za ważny strategicznie dla Stanów Zjednoczonych.

Możliwym jest nadanie statusu *morza wewnętrznego* Federacji Rosyjskiej Morzu Azowskiemu oraz północnej części Morza Czarnego (Mickiewicz 2016). Nierealnym w tej sytuacji jest natomiast zdominowanie północnego Lewantu, gdyż wymagałoby to prowadzenia działań o charakterze antychińskim oraz uzyskanie statusu ważnego gracza śródziemnomorskiego zdolnego do prowadzenia stałej i

adekwatnej do zaangażowania amerykańskiej obecności sił morskich na Morzu Śródziemnym (w jego wschodniej części). Równie prawdopodobna jest utrata przez Rosję dotychczasowych osiągnięć jej polityki czarnomorskiej w postaci „wypchnięcia” Unii Europejskiej z obszaru kaspijsko-czarnomorskiego (fiasko polityki wschodniej UE), ograniczenie roli Gruzji jako suwerennego gracza regionalnego, oraz akceptacji przez Turcję formuły rosyjskiego wykorzystania żeglugowego cieśnin Dardanele i Bosfor. Prowadzi to także do fiaska sztandarowego projektu w polityce wewnętrznej, jakim jest długofalowy (zaplanowany do 2035 roku) program zrównoważonego rozwoju Federacji. Został on oparty na koncepcji modernizacji sektora energetycznego, która miała umożliwić uruchomić procesy rozwoju społeczno-gospodarczego. Źródłami jego finansowania miały być dochody z eksportu przetworzonych i tradycyjnych nośników energii (Mickiewicz, 2020). Wprowadzane sankcje, a zwłaszcza ugruntowane już w światowym establishmencie politycznym przekonanie o możliwości stosowania przez Rosję szantażu energetycznego, ograniczają możliwości ekspansji energetycznej tego państwa. Kreuje to jednak nowe zagrożenie dla Europy w postaci wystąpienia napięcia o charakterze polityczno-militarnym. W scenariuszu negatywnym rosyjską reakcją na wywołane przeobrażenia układu sił w pobliżu jej granic będzie podjęcie środków oddziaływania określanych przez władze tego państwa jako „agresywna obrona”. Mogą one przyjąć formułę nowego wyścigu zbrojeń i postępującej militaryzacji. Ich immanentną cechą będzie kreowanie incydentów z wykorzystaniem potencjału militarnego i regulacji międzynarodowych dotyczących pokojowego wykorzystania sił zbrojnych. Mogą one jednak stanowić przyczynek do niekontrolowanego zwiększenia napięcia i wybuchu konfliktu zbrojnego.

Literatura

- Babicz, D., 2009. *Rosja-NATO. Stracone nadzieje i szansa na przyszłość*, Nowa Europa Wschodnia, nr 3-4.
- Delong, M., 2020. „*Ruski mir*” jako narzędzie rosyjskiej ekspansji geopolitycznej na terytorium Ukrainy, *Przegląd Geopolityczny*, 33, s. 50-64.
- Dziuba, J., 2009. *Unia Europejska a Gruzja rok po wojnie sierpniowej*, *Analizy Natolińskie*, nr 10.

- Łoś-Nowak, T., 2012. *Federacja Rosyjska i ład międzynarodowych* [w:] A. Stępień-Kuczyńska, M. Słowikowski (red.), *Na gruzach imperium. W stronę nowego ładu międzynarodowego i społeczno-politycznego w regionie Europy Środkowo-Wschodniej*, Łódź s. 108-132.
- Mękiszak, M., 2014. *Doktryna Putina. Tworzenie koncepcyjnych podstaw rosyjskiej dominacji na obszarze postradzieckim*, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich, nr 131.
- Mickiewicz, P., 2015a. *Wpływ kooperacji gospodarczej z Federacją Rosyjską na kształt niemieckiej polityki bałtyckiej*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, vol. 9, nr 1.
- Mickiewicz, P., 2015b. *Bałtycka „zimna wojna”. Możliwe reakcje NATO i UE na rosyjską aktywność militarną na akwenie bałtyckim*, Krakowskie Studia Międzynarodowe, nr XI, 2.
- Mickiewicz, P., 2016. *Obszar czarnomorski i Morze Śródziemne w polityce Rosji*. Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, t. 10, nr 1.
- Mickiewicz, P. (red.), 2018. *Rosyjska myśl strategiczna i potencja militarny w XXI wieku*, PWN, Warszawa.
- Mickiewicz, P., 2020. *Zrównoważony rozwój w polityce bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. Koncepcje a praktyczna realizacja w XXI wieku*, (w:) *Polska i Europa w perspektywie politologicznej*, Warszawa.
- Mickiewicz, P., 2021. *From maskirovka to hybrid operations - evolution of Russian special operations on the NATO's eastern flank*, (w:) H. Królikowski (red.), *NATO's eastern flank Special Operations Forces*, Warszawa, s.17-38.
- Mickiewicz, P., 2022. *Morska szachownica. Geopolityczne znaczenie akwenów morskich*, Poznań.
- Modrzejewski, Z., 2020. *Ewolucja rosyjskiej maskirowki*, Przegląd Geopolityczny, 33, s. 65-79.
- Niedziółka, T., 2008. *Unia Europejska wobec rosyjskiej agresji na Gruzję*, Biuletyn Opinii, Fundacja Amicue Europae, nr 2, Warszawa.
- Potulski, J., 2009. *Wieniamin Siemionow Tien-Szański jako twórca rosyjskiej szkoły geopolityki*. Przegląd Geopolityczny, nr 1.
- Семенов Тянь-Шанский, В. П., 1915. *О могущественном территориальном владении при менителью к России. О черкпно литической географии*, Петроград.
- Udalov, V., 1995. *National Interests and Conflict Reduction*, [w:] I. W. Zartman, V. A. Kremenjuk (eds.), *Cooperative Security. Reducing Third World Wars*, Syracuse, New York.
- Wilczyński, W.J., 2020. *Sowieckie źródła współczesnej wojny kulturowej*, Przegląd Geopolityczny, 33, s. 173-191.

Anatomy of Russian Imperialism in the Era of Vladimir Putin

This paper explains the conditions and objectives of Russia's imperial policy during the Vladimir Putin era. For two decades (2000-2021) this policy can be described as a conglomerate of skillfully executed and mutually coordinated political and economic undertakings supported by diplomatic action. Its undisputed success was to convince the majority of the remaining participants on the international scene of the need to grant Russia the status of a global player and to approve the construction by this country of its own sphere of influence. By 2022, it was being constructed on the basis of the classical principles of strategic thinking, involving the definition of the national interest, the identification of the state's vital interests in the subject and geographic areas important for its functioning, and how to achieve well-chosen operational goals. This process was divided into specific stages, during which individual objectives were achieved, which allowed for the determination of subsequent ones, enabling the realization of the national interest. The author puts forward the thesis that the national interest of the Russian Federation is to legitimize its position as a global power, while vital interests - to obtain instruments to achieve this strategic goal. It is also acknowledged that in the construction of this policy geopolitical concepts by Veniamin Semyonov Tenshansky and Halford John Mackinder have been adopted, especially the theses on the role of the core area and the centers enabling the creation of the necessary state potential and the principles of the functioning of a land power, and the Heartland theory with its vision of the necessary expansion into adjacent areas. This expansion is seen both as a solution for ensuring the security of a country with a large territorial extension and as an instrument for achieving superpower status and a potential capable of opposing a maritime (global) power. Based on these assumptions and concepts, it was considered that the next stage of Russian policy should be to sanction the position of a global power, which would lead to undertaking various forms of confrontation with the United States. However, it was assumed that the areas and formula of this confrontation would be determined on the basis of a rational assessment of the potential of the Russian state and of the possible losses that such a confrontation, in a formula unsuited to geopolitical realities, might bring. The ongoing Russian-Ukrainian conflict proves that dreams of achieving the status of an empire have become more important for the Russian leader than a realistic assessment of the possibility of restoring the status of a superpower.

Key words: state, foreign policy, Russia, international influence, strategy.